

Skolas kavējumi, kā indikators agrīnas izglītības pamešanas riskam

Dr.paed. Linda Daniela

Termini

- **Izkritušie «Drop outs»** - Individīdi, kas ir «izkrituši» no izglītības sistēmas bez obligātās pamatizglītības iegūšanas. Tiek lietots arī citu izglītības līmeņu kontekstā
  - **Agrīni izglītību pametušie «Early school leaving»** - Individīdi, kas varbūt ir ieguvuši pamatizglītību, bet neturpina izglītības ieguvī citās izglītības pakāpēs. Saskaņā ar ES definīciju 18-25 gadus veci
  - **Stundu kavētāji «School attendance problems»** - Skolēni, kas bez attaisnojoša iemesla kavē mācību stundas. Saskaņā ar Latvijas Republikas MK noteikumiem, ja skolēnam pamatskolas posmā ir 20 neattaisnoti kavētas mācību stundas, tad par situāciju ir jāziņo pašvaldības atbildīgajām institūcijām.
- Nav skaidrs, kas regulē apmeklējumu profesionālajā izglītībā (ja nu vienīgi stipendijas)

- Kopējais bērnu skaits, kuri 2012./2013. mācību gadā nav reģistrēti nevienas izglītības iestādes sarakstā, ir 12 618, bet 2011.gadā tādu bija 12 463, savukārt 2010.gadā kopējais bērnu skaits bija 11 327
- Starp tiem ir tādi bērni/jaunieši, kuri skolu nav apmeklējuši nekad, bet precīzi šie dati līdz šim nav apkopoti, jo daudzi bērni, kas ir šajos sarakstos, ir izbraukuši no valsts kopā ar ģimenēm. Normatīvie akti nosaka, ka ģimenei ir jāinformē skola, ja viņi dodas prom no valsts, praksē tomēr notiek, ka ģimenes valsti atstāj un par to, ka bērns mācās citā valstī, skolas un pašvaldības mēdz uzzināt tikai no bērnu radniekiem, jo brīvās pārvietošanās iespējas nedod iespēju šādus datus iegūt arī no Imigrācijas lietu pārvaldes, kur varētu būt pieejami dati par Eiropas valstu robežu šķērsojušajām personām.

- Latvija pēc kopējiem ES datiem ir no tām valstīm, kur agrīna skolas pamešana ir zem 10% un situācija turpina uzlaboties.
- Lai gan faktori, kas ietekmē agrīnu skolas pamešanu ir dažādi un katrā valstī šie faktori var būt atšķirīgi, tomēr ES norāda, ka pamatā šai problēmai ir 4 cēloņi:

1. Nav visaptverošas stratēģijas valsts līmenī - Lai gan pieaug tendence problēmas risināt sistēmiski, tomēr joprojām nav visu institūciju vienota darbība. Turklāt ieinteresētās personas bieži vien nav iesaistītas centienos attīstīt un īstenot pasākumus problēmas mazināšanai. Tiek ieteikts vairāk saistīt reālo darba dzīvi ar izglītības procesu, vairāk uzmanības pievērst karjeras konsultācijām un veidot saprotamu pāreju no izglītības sistēmas uz darba dzīvi.

2. Nav pētījumos un pierādījumos balstīta politika – Ar dažiem atzīstamiem izņēmumiem ES dalībvalstu veiktie pasākumi nav balstīti pierādījumos par agrīnas izglītības pamešanas cēloņiem un izplatību.

3. Neefektīva prevencija un agrīna iejaukšanās – Lai gan dalībvalstis arvien vairāk uzmanības velta prevencijai, tomēr joprojām ir nepieciešama lielāka fokusēšanās uz prevenciju un agrīnu iejaukšanos gan sistēmiskā līmenī gan individuālā līmenī izglītības iestādēs. Prevencijai jābūt vērstai uz sociālās atstumtības mazināšanu, otrgadniecības mazināšanu, atbalsta nodrošināšanu riska grupā esošām personām un atraktīvu profesionālās izglītības piedāvājumu nodrošināšanā.

Nav skaidra sistēma, kā var izmantot «otrās iespējas» piedāvājumus (vakarskolas, arodskolas, kompetenču pielīdzināšana utt.)

4. Skolas līmenī – neveselīgs skolas klimats, vardarbības problēmas vai nedraudzīgas attiecības starp skolēniem un skolotājiem. Skolēni, kuri piedzīvo neveiksmes skolā un nezina kā tās pārvarēt, ir agrīnas izglītības pamešanas riska grupā

Kas izraisa problēmas skolas vidē? (1)

- **Mācīšanās grūtības/neveiksmes** – Grūtības ar mācību satura apgūšanu, mācīšanās neveiksmes vienā vai vairākos mācību priekšmetos ir viens no biežākajiem «izkrišanas» cēloņiem. Skolēni, kuriem ir mācīšanās problēmas un kuri neredz iespēju, kā tās var pārvarēt, visbiežāk no izglītības sistēmas «izkrīt».
- **Bieži mācību stundu kavējumi** – skolēni, kuriem ir mācīšanās grūtības bieži arī ir tie, kuri daudz kavē un tas ir viens no nopietnākajiem signāliem «izkrišanai» no izglītības sistēmas. Skolēni, kuri kavē vismaz vienu dienu nedēļā ir riska grupā «izkrišanai» no izglītības sistēmas.

Kas izraisa problēmas skolas vidē? (2)

- **Otrgadniecība** – ja tā ir saistīta ar mācīšanās grūtībām, un skolēns paliek klasē, kur pārējie bērni ir jaunāki, tas ir nopietns brīdinājuma signāls, ka var būt risks «izkrist» no izglītības sistēmas
- **Nejūt piederību skolai** – Daudzi bērni, kas «izkrīt» no izglītības sistēmas, skolā ir garlaikojušies, mācībām ir bijusi maza sasaiste ar reālo dzīvi. Viņi nejūt piederību skolai, piederību savam klases kolektīvam un viņi arī nejūt ieinteresētību no pieaugušo puses, lai viņi tiktu piesaistīti skolai
- **Pārcelšana uz citu skolu** – ierastās sociālās vides maiņa dažiem bērniem ir ar negatīvu ietekmi un daži bērni nekad arī nevar vairs piemēroties un justies veiksmīgi skolā
- **Citi dzīves faktori** – grūtniecība, ģimenes problēmas, finansiālas problēmas utt.
- **Emocionāla labilitāte**

Kādas ir sekas zēmam izglītības līmenim:

1. Individuālā līmenī

- Zēmi ienākumi
- Sliktāka veselība
- Zēma izpratne par sabiedrības procesiem
- Neiesaistīšanās sabiedriskās aktivitātēs (vēlēšanas u.c.)
- Zēma sociāli-emocionālā kompetence
- Riskanta uzvedība

2. Sabiedrības līmenī

- Izmanto sociālos pakalpojumus
- Ir jāuztur no nodokļu maksātāju naudas
- Ir nekritiska attieksme pret procesiem sabiedrībā
- Mazāki nodokļu ieņēmumi
- Problemātiskas ģimenes, kurās dzimst bērni, kas atkal jau nesaņem nepieciešamo atbalstu

Kas izraisa «izkrišanas» problēmas citos izglītības līmeņos?

- *Nav vai ir vājš sociāl-ekonomiskais pamats – šis ir viens no raksturīgākajiem cēloņiem studentiem/audzēkņiem no iedzīvotāju grupām, kas ir pakļautas sociālai atstumtībai*
- *Nav atbalsta studentu/audzēkņu īpašo vajadzību apmierināšanai mācību procesā (sākot ar pašu pedagoģisko procesu, beidzot ar ikdienas vajadzībām)*

Ko iesaka agrīnas izglītības pamešanas prevencijai:

- Agrīna pieejamība kvalitatīvai pirmsskolas izglītībai
- Nozīmīgs un aizraujošs mācību saturs
- Iespēja izvēlēties dažādus izglītības ceļus un tos mainīt
- Atbalsta sistēma jaunpienācējiem (arī migrantiem)
- Gluda pāreja no vienas izglītības pakāpes uz nākamo
- Augstas kvalitātes, atraktīva un ieinteresējoša profesionālā izglītība
- Skolēnu un vecāku iesaistīšana skolas lēmumu pieņemšanā
- Skolotāju sagatavošana un tālākizglītība
- Visas skolas pieeja
- Laba karjeras izglītība
- Sadarbība ar darba vidi

Ko iesaka agrīnas izglītības pamešanas intervencei:

- Agrīnas brīdināšanas sistēmas
- Skaidra atbalsta sistēma skolā
- Uzmanība vērsta uz ikviena skolēna individuālajām vajadzībām
- Papildus mācību satura piedāvājums un ārpusskolas aktivitātes, lai bagātinātu mācīšanās pieredzi
- Atbalsts skolotājiem
- Stiprināt ģimeņu spēju atbalstīt bērnus izglītības ieguves procesā
- Vecāku informēšana par agrīnas skolas pamešanas riskiem

Ko iesaka agrīnas izglītības pamešanas kompensējošiem pasākumiem:

- Pieejamas un atbilstošas otrās iespējas izglītības iespējas
- Problēmas atzīšana
- Kompensējošiem pasākumiem jābūt savstarpēji saistītiem
- Personalizēta un holistiska pieeja otrās iespējas izglītībai
- Atšķirīga mācīšanās pieredze
- Mācību satura piemērošanas iespējas
- Skolotāju iesaistīšanās un atbalsts
- Sasaiste starp otrās iespējas izglītību un vispārējo izglītību

Kas rada problēmas skolā?

- Neizpratne par iespējamām pedagoģiskiem risinājumiem
- Neprasme motivēt mūsdienu skolēnus
- Uzvedības noteikumu formulējumi negatīvā veidā
- Neskaidra atbalsta sistēma
- Strauja «smago» seku iedarbināšana
- Atbalsta trūkums no ārpusskolas institūcijām
- Sieviešorientēts pedagoģiskais process

	Youth education attainment: proportion of the population aged 20 to 24 having completed at least an upper secondary education				Early leavers from education and training			
	Total		Male	Female	Total		Male	Female
	2007	2012	2012		2007	2012	2012	
EU-28	78.3	80.3	77.7	83.1	14.9	12.7	14.4	10.9
Belgium	82.6	82.8	79.9	85.8	12.1	12.0	14.4	9.5
Bulgaria	83.3	85.8	86.0	85.5	14.9	12.5	12.1	13.0
Czech Republic	91.8	90.9	90.2	91.7	5.2	5.5	6.1	4.9
Denmark	69.4	72.0	66.5	77.7	12.9	9.1	10.8	7.4
Germany	72.9	76.2	74.3	78.2	12.5	10.5	11.1	9.8
Estonia	80.9	81.3	75.9	86.7	14.4	10.5	14.0	7.1
Ireland	86.8	87.2	85.3	89.0	11.6	9.7	11.2	8.2
Greece	82.1	85.4	82.2	88.6	14.6	11.4	13.7	9.1
Spain	61.1	62.8	56.7	69.1	31.0	24.9	28.8	20.8
France	82.4	84.4	82.1	86.7	12.6	11.6	13.4	9.8
Croatia ⁽²⁾	95.3	94.8	94.4	95.2	3.9	4.2	4.6	3.6
Italy	76.3	77.6	73.7	81.6	19.7	17.6	20.5	14.5
Cyprus	85.8	87.8	84.0	91.3	12.5	11.4	16.5	7.0
Latvia ⁽³⁾	80.2	84.3	78.9	89.9	15.1	10.5	14.5	6.2
Lithuania ⁽⁴⁾	89.0	89.3	86.8	91.8	7.4	6.5	8.2	4.6
Luxembourg ⁽³⁾	70.9	71.5	66.3	76.8	12.5	8.1	10.7	5.5
Hungary	84.0	83.5	82.1	85.1	11.4	11.5	12.2	10.7
Malta ⁽³⁾	55.5	73.6	68.3	79.2	38.3	22.6	27.5	17.6
Netherlands ⁽³⁾	76.2	78.9	75.9	82.1	11.7	8.8	10.2	7.3
Austria	84.1	86.6	85.9	87.3	10.7	7.6	7.9	7.3
Poland	91.6	89.8	86.6	93.2	5.0	5.7	7.8	3.5
Portugal	53.4	67.5	59.6	75.6	36.9	20.8	27.1	14.3
Romania	77.4	79.6	78.4	80.8	17.3	17.4	18.0	16.7
Slovenia ⁽⁴⁾	91.5	90.1	88.1	92.5	4.1	4.4	5.4	3.2
Slovakia	91.3	92.7	91.8	93.6	6.5	5.3	6.0	4.6
Finland	86.5	86.3	85.5	87.1	9.1	8.9	9.8	8.1
Sweden	86.5	86.4	84.4	88.4	8.0	7.5	8.5	6.3
United Kingdom	78.1	81.8	80.2	83.4	16.6	13.5	14.6	12.4
Iceland	52.9	58.3	57.3	59.4	23.2	20.1	23.6	16.5
Norway	67.9	71.3	67.2	75.5	18.4	14.8	17.6	11.9
Switzerland	81.2	84.3	83.7	84.9	7.6	5.5	5.7	5.3
FYR of Macedonia	79.2	87.1	87.8	86.5	19.9	11.7	11.1	12.3
Turkey	47.7	54.0	58.2	50.2	46.9	39.6	36.1	43.0

⁽¹⁾ Refer to the internet metadata file (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/en/lfsi_edu_a_esms.htm); early leavers from education and training: based on annual averages of quarterly data.

⁽²⁾ Male and female early leavers from education and training: unreliable.

⁽³⁾ Break in series between 2007 and 2012.

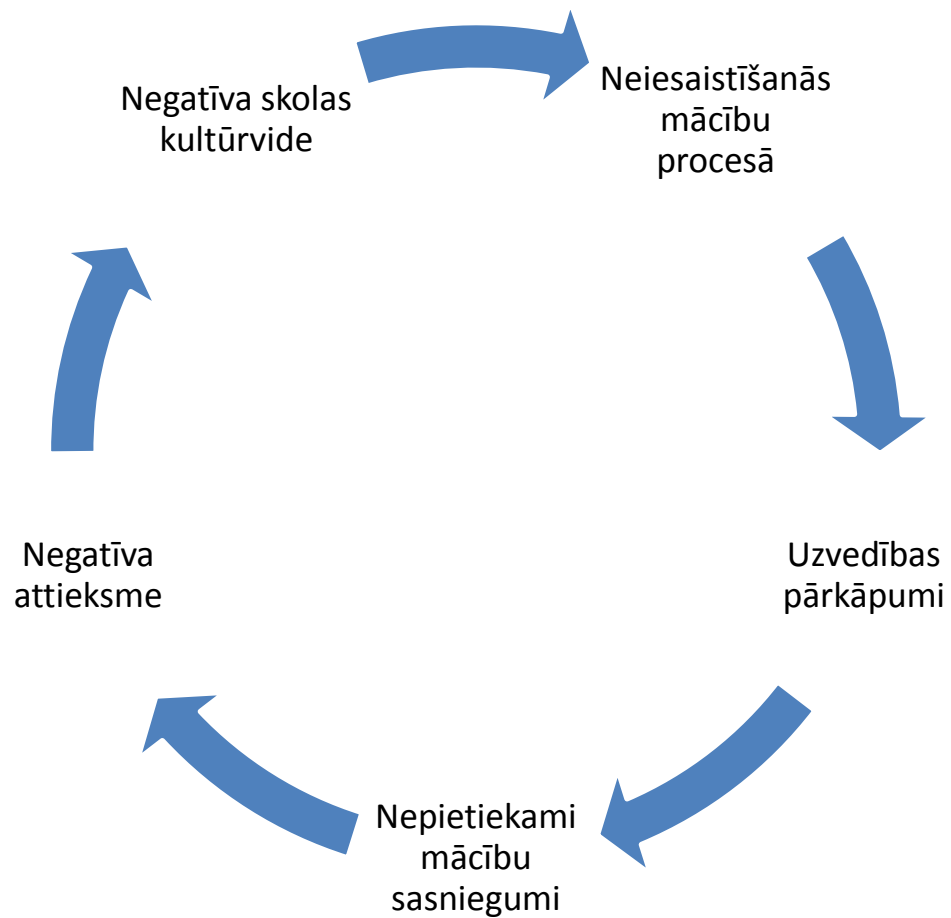
⁽⁴⁾ Female early leavers from education and training: unreliable.

Source: Eurostat (online data codes: tps00186 and tsdsc410)

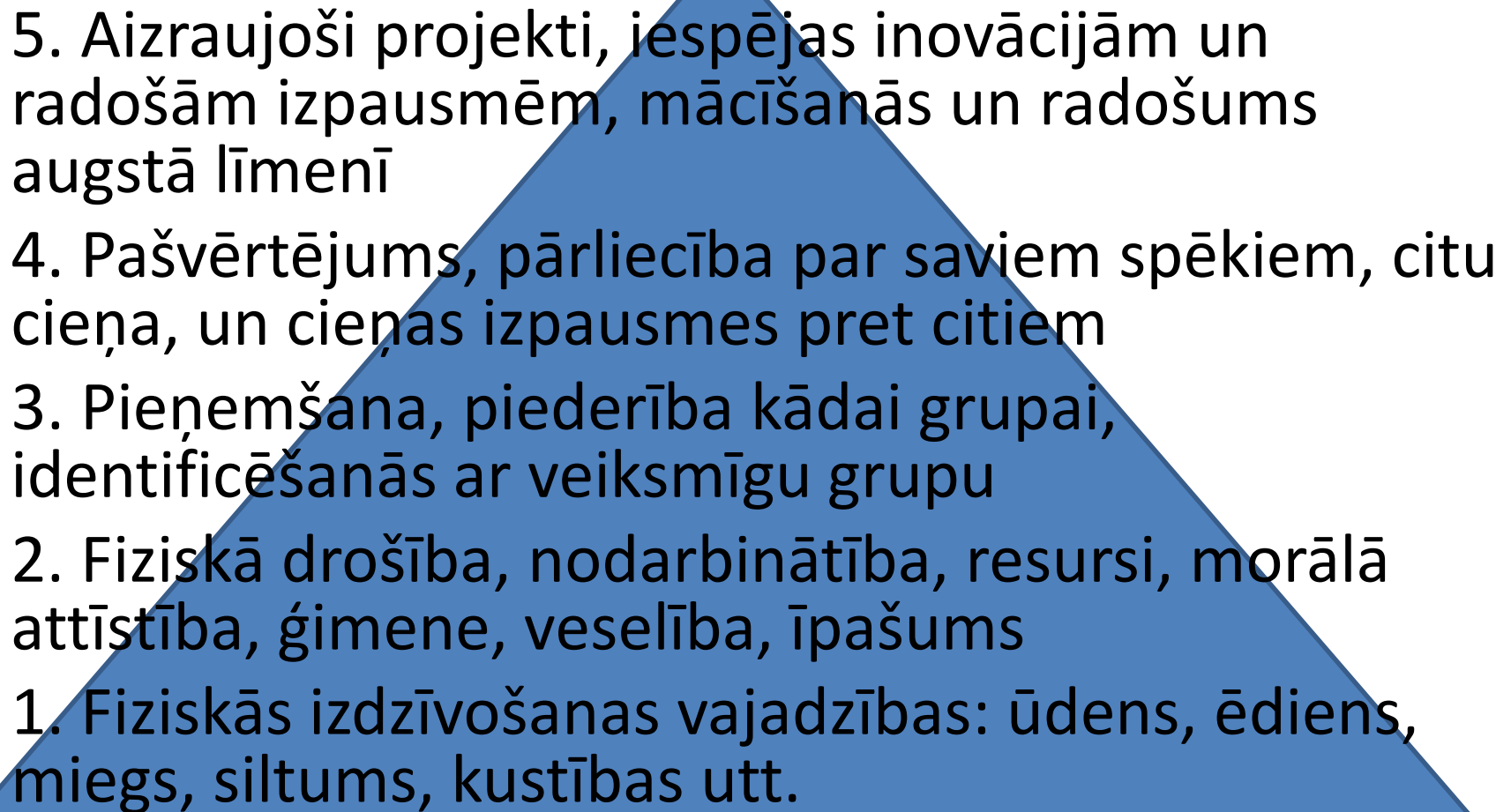
Ko mēs varam darīt?

- To, ko mēs jau zinām, bet vēl....
- Pieņemt, ka pasaule ir mainījusies
- Mainīt savu attieksmi
- Radīt iespēju skolā gūt panākumus
- Radīt iespēju uzņemties atbildību
- Veicināt zinātkāri
- Būt ar «atvērtu sirdi»

Problēmu aplis

Pēc A.Maslova piramīdas

-
5. Aizraujoši projekti, iespējas inovācijām un radošām izpausmēm, mācīšanās un radošums augstā līmenī
  4. Pašvērtējums, pārliecība par saviem spēkiem, citu cieņa, un cieņas izpausmes pret citiem
  3. Pieņemšana, piederība kādai grupai, identificēšanās ar veiksmīgu grupu
  2. Fiziskā drošība, nodarbinātība, resursi, morālā attīstība, ģimene, veselība, īpašums
  1. Fiziskās izdzīvošanas vajadzības: ūdens, ēdiens, miegs, siltums, kustības utt.

Kādēļ ar to ir jāstrādā skolā?

- Tāpēc, ka bērni sākotnēji nemāk darboties grupā un arī vēlāk viņiem ir jā māca sadarbības prasmes
- Tāpēc, ka bērnu līdz šim piedzīvotā audzināšana ir atšķirīga
- Tāpēc, ka bērnu sociāli emocionālā attīstība notiek pakāpeniski dažādās vidēs
- Tāpēc, ka bērni attīstās atšķirīgos tempos
- Tāpēc, ka zēnu un meiteņu attīstība atšķiras
- Tāpēc, ka bērniem nepieciešamas robežas
- Tādēļ, ka skolai ir konkrēti mērķi, kas jāsasniedz darbā ar skolēniem

Riski:

- Var tikt radīta situācija, kad tiek radīti jauni sociālās atstumtības riski
- Pedagogi nepieņem ideju, ka skolēniem ir nepieciešams individuāls atbalsts
- Izvērtējot skolēnu problēmas, var tikt izdarīti vienaspusēji secinājumi
- Pedagogi neizprot savas darbības saistību ar skolēnu pašizjūtu

Lai mums izdodas!

